

İtfaiye Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmalarında Pratik Bilgiler

Abdurrahman İnce

*İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İtfaiye Daire Başkanlığı
İtfaiye Eğitim Merkezi Amiri*

İtfaiye Çalışanlarının İSG Riskleri

İş Sağlığı ve Güvenliği için önce tehlikeler belirlenir. Sonra riskler ölçülür. Kabul edilemez risklerden kabul edilebilir risklere doğru risk öncelik sıralaması yapılır. Bu önceliğe göre riskler bertaraf edilir. Bertaraf mümkün değilse enküçükleme (minimize) yapılır.

Yerel yönetimlerde en riskli faaliyetler itfaiye hizmetlerindedir. İtfaiye hizmetlerinde en riskli faaliyetler olaylara müdahale esnasında yapılmaktadır. İtfai olaylara müdahale faaliyetleri içinde en riskli olanı ise tehlikeli madde olaylarına müdahale faaliyetleridir.

Yerel yönetimler tüm çalışanlarının iş sağlığını ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler. Riski yüksek çalışmalarını yapanlar öncelikle ve daha yüksek güvenlikle korunmalıdırlar.

İşverenler, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği için öncelikle Türk Borçlar Kanununun 417 nci maddesini dikkate almalıdır.

Türk Borçlar Kanunu

Sayı: 6098 – Tarih: 11/01/2011

MADDE 417- İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür.

İşverenin yukarıdaki hükümler dâhil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir.

İSG Mevzuat ve Standardlarımız

İşverenin; çalışanın hakkını alınının teri kurumadan vermesi, çalışanı baba şefkati ile kendi çocuğu gibi, gözü gibi koruması milli değerlerimizin bir gereğidir.

Ülke olarak çalışanın iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması konusunda en önde olup diğer milletlerin bizi örnek alması gerekirdi. Maalesef bu konuda oldukça geri kalınmıştır. Bununla birlikte son yıllarda alınan mesafe umut vericidir.

İSG mevzuat ve standardlarımız çoğunlukla Avrupa Birliği direktif ve normlarından tercüme ve uyarlama ile alınmıştır. Bunların bir kısmı iyi tercüme edilememiştir. Bir kısmı ise eksik ve yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilecek durumdadır.

Standardların bir kısmı ise dilimize tercüme edilmemiş, orijinal İngilizce dilinde Türk standardı yapılmıştır.

İSG Kanununda Kapsam ve İstisnalar

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunumuz [89-391-EEC] sayılı AB Direktifinin karşılığıdır. Bu Kanunun kapsam kısmı;

MADDE 2 – (1) Bu Kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır.

(2) Ancak aşağıda belirtilen faaliyetler ve kişiler hakkında **bu Kanun hükümleri uygulanmaz:**

a) Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindeki hariç **Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri** ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri.

b) **Afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri.**

İSG Kanununda Kapsam ve İstisnalar

İSG Kanununda bir acil durum birimi olarak itfaiyenin müdahale faaliyetleri kapsam dışı olarak ifade edilmekte, bu durumda itfaiyecinin sağlık ve güvenliğinin istasyonda korunması ama çok daha tehlikeli işlemlerin yapıldığı müdahale faaliyetlerinde korunmaması gibi yanlış anlaşılabilir söz konusu olmaktadır.

Halbuki Borçlar Kanununun 417 nci maddesinde görüldüğü gibi istisnasız her hal ve şartta çalışanın sağlığının ve güvenliğinin korunması gerekmektedir.

Aslında AB mevzuat ve standartlarında bir hususun kapsam dışı olması çoğu zaman o husus için yetersiz olması ve daha nitelikli olanına başvurulması anlamı taşımaktadır.

Kapsam Dışılık Yanlış Anlaşılmaktadır

Örnek olarak; **Çalışanların Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Korunması Hakkında Yönetmelik** [99/92/EC - ATEX 137 sayılı AB Direktifinin karşılığıdır.] ATEX patlamalarından korunmak içindir. Bu yönetmeliğin 2 nci maddesinde;

“c) Patlayıcı maddelerin ve kimyasal olarak kararsız halde bulunan maddelerin üretilmesi, işlemlerden geçmesi, kullanımı, depolanması ve nakledilmesi,

ç) **Sondaj yöntemiyle maden çıkarma işleri ile yeraltı ve yerüstü maden çıkarma işleri bu Yönetmelik kapsamı dışındadır.”** hükmü yer almaktadır.

Kapsam Dışılık Yanlış Anlaşılmaktadır

Halbuki yeraltı grizulu kömür madenciliği en tehlikeli işlerdendir. Hem bizde hem de Dünya'da da iş güvenliğinin başlangıcı bu sektördeki grizu patlamaları ile olmuştur.

Grizu patlaması ve peşinden oluşan kömür tozu patlamaları tipik ATEX patlamalarıdır.

Çalışanların Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Korunması Hakkında Yönetmelik madenlerdeki çok yönlü ve nitelikli tehlikeleri güvenli hale getirmeye yetmeyeceğinden ve maden yönetmeliğinde daha nitelikli Sağlık ve Güvenlik önlemleri istendiğinden kapsam dışı bırakılmıştır. Madenlerde daha nitelikli koruma gerekmektedir.

Patlayıcı maddelerle çalışmada ise tehlike ATEX patlaması olmadığından, farklı ve daha nitelikli korunma istenmektedir.

(89-391-EEC) AB Direktifinde Kapsam

[İSG Kanununun Referans Aldığı Orijinal Metin]

1. **This Directive shall apply to all sectors of activity, both public and private** (industrial, agricultural, commercial, administrative, service, educational, cultural, leisure, etc.).

2. **This Directive shall not be applicable** where characteristics peculiar to certain specific public service activities, such as the **armed forces or the police**, or to certain specific activities in **the civil protection services inevitably conflict with it.**

In that event, the safety and health of workers must be ensured as far as possible in the light of the objectives of this Directive.

(89-391-EEC) AB Direktifinde Kapsam

[Tercüme]

1. **Bu Direktif hem kamu hem de özel** (endüstriyel, tarımsal, ticari, idari, hizmet, eğitimsel, kültürel, boş zaman faaliyeti, vs.) **tüm faaliyet sektörlerine uygulanacaktır.**

2. **Silahlı kuvvetler veya polis** gibi kamu hizmeti servislerinin belli özel (özgü) faaliyetlerinin **veya sivil koruma hizmetlerindeki belli özel (özgü) faaliyetlerin kaçınılmaz şekilde kendisiyle (Direktifle) ihtilafa düşeceği yerlerde bu Direktif uygulanabilir olmayacaktır.**

Bu koşulda, bu Direktifin hedefleri ışığında çalışanların güvenliği ve sağlığı azami ölçülerde garanti altına alınmalıdır. (temin edilmelidir.)

İtfaiye Faaliyetlerinde İSG

İtfaiyenin acil durum olaylarına müdahale faaliyetlerinin yanı sıra; eğitim ve bakım gibi diğer faaliyetleri de bulunmaktadır. İtfaiyecilerin müdahale haricindeki faaliyetleri için 6331 sayılı İSG kanunu ve bağlı mevzuat yeterli olmakta, müdahale faaliyetleri için ise buna ilaveten daha koruyucu mevzuata ihtiyaç duyulmaktadır. İtfaiye çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili nitelikli koruyucu mevzuat itfaiye mevzuatı içine entegre edilmelidir.

Gelişmiş ülkelerde itfaiye teşkilatının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili başlı başına mevzuat ve standartlar vardır.

NFPA 1500 **İtfaiye Teşkilatı İş Güvenliği ve Sağlığı Programı Standardı** ile,

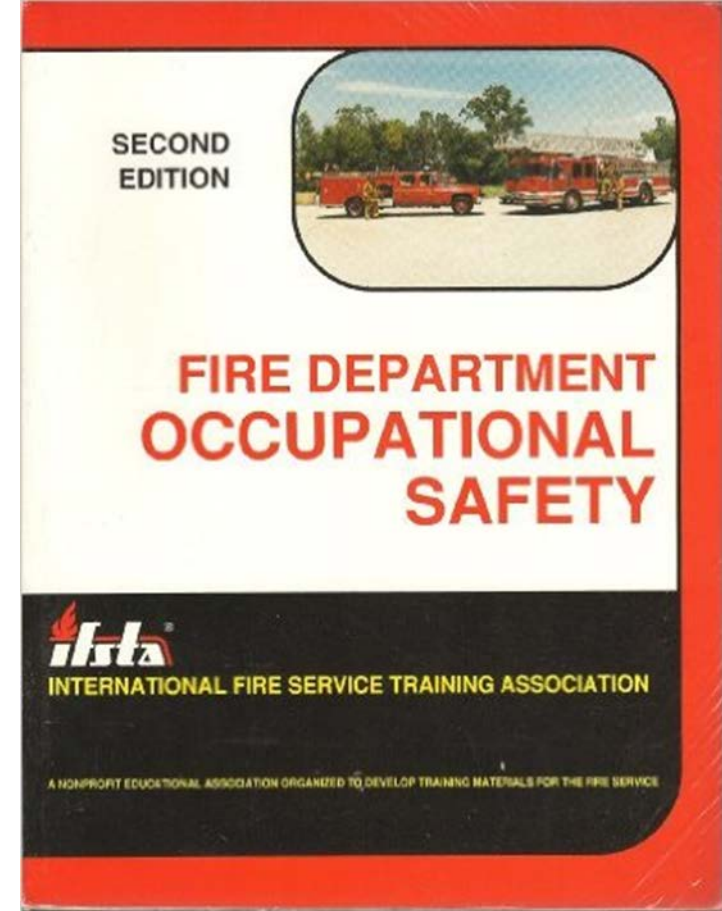
BS 8469 **İtfaiyeciler İçin Kişisel Koruyucu Donanım Standardı** birer örnektir.

İtfaiye Faaliyetlerinde İSG

NFPA 1500
İtfaiye
Teşkilatı İş
Güvenliği ve
Sağlığı
Programı
Standardı

İtfaiye
Teşkilatı İş
Güvenliği
Kitabı
IFSTA

İtfaiye Faaliyetlerinde İSG

Bu standardın ve kitabın bölümlerine bakıldığında;

- İtfaiyecinin Fiziksel ve Psikolojik Riskleri
- İtfaiyeci Eğitimlerinde Güvenlik
- İtfaiye İstasyonunda Güvenlik
- Ekipman Kullanımı ve Bakımında Güvenlik
- Kişisel Koruyucu Donanımlar
- Olaya Gidiş Yolunda ve Müdahalede Güvenlik
- Olay Yerinde İtfaiyeci Güvenliği
- Olay Yerinde Özel Tehlikeler
- Tehlikeli Madde Olaylarına Müdahalede Güvenlik örnek olmak üzere tüm itfaiye faaliyetlerini kapsadığı görülmektedir.

İTFAİYECİ ÖLÜMLERİ (İŞ KAZASI İLE) ABD: 1997-2004 (USFA 2005)

	Eğitim Esnasında Ölümler	Toplam İtfaiyeci Ölümleri
2004	13	107
2003	12	111
2002	11	100
2001	14	106 <i>(Plus 343 on 9/11)</i>
2000	13	103
1999	3	112
1998	12	91
1997	5	94

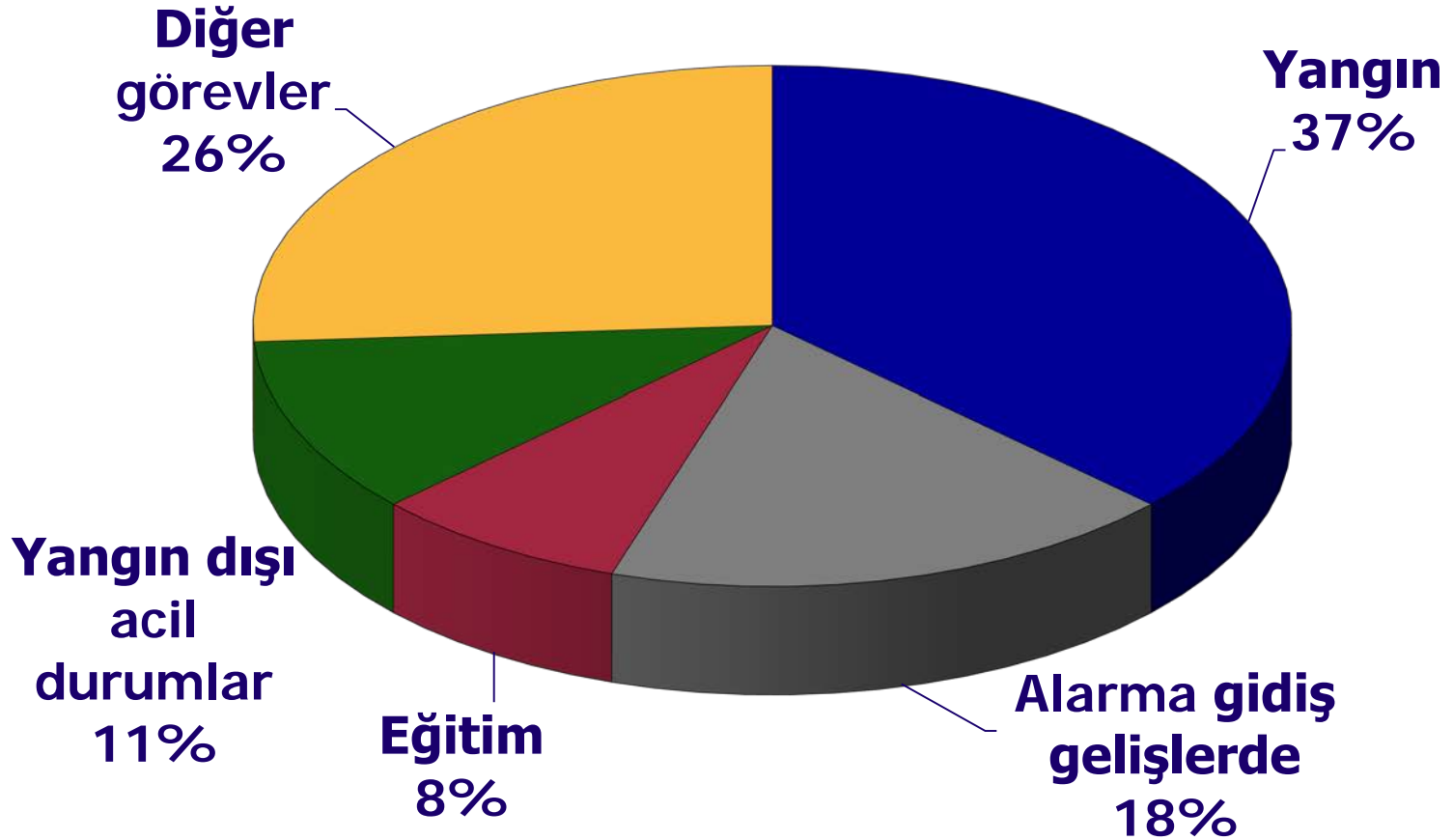
KAYNAK: HEALTH AND SAFETY GUIDELINES FOR FIREFIGHTER TRAINING - UNIVERSITY OF MARYLAND

İtfaiye Faaliyetlerinde Ölümler

Maryland Üniversitesinin bu araştırması; ABD’de her yıl yaklaşık 100 itfaiyecinin iş kazası nedeni ile hayatını kaybettiğini, bunun yaklaşık % 10’unun ise itfaiyeci eğitimleri esnasında meydana geldiğini göstermektedir.

İtfaiyecilerin iş sağlığı ve güvenliği hususundaki tehlikeler dikkate alındığında, riskler öncelik sırasına koyulduğunda öncelikle müdahale faaliyetlerindeki riskler elimine edilmelidir.

FAALİYETE GÖRE İTFAİYECİ ÖLÜMLERİ [USFA 2008]

İtfaiyecilerin İş Sağlığı ve Güvenliği

1. İtfaiyeciler öncelikle fiziksel ve sağlık açısından bu mesleğe elverişli şartlara sahip olarak seçilmelidir.
2. Mesleğe başlamadan önce mesleki yeterliliği sağlayacak İtfaiyeci Temel Eğitimi başarıyla tamamlamalıdır.
3. Örnek olarak İtfaiyeci Solunum Cihazı (SCBA) kullanabilme yeterliliğini sağlayan eğitimi başarıyla tamamlamalı ve bu eğitim üç yılda bir tekrarlanmalıdır.
4. Buna ilaveten yapacağı spesifik tehlikeli iş ve kullanacağı spesifik tehlikeli ekipman ve araç için yeterli eğitimi başarıyla tamamlamalıdır.
5. Örnek olarak tehlikeli madde olaylarına müdahale edeceklerin mesleki yeterlilikleri kazandırılmalıdır.

İtfaiyecilerin İş Sağlığı ve Güvenliği

6. İtfaiyecilerin tüm faaliyetleri için risk değerlendirmeleri yapılarak, çalışanların güvenliği ve sağlığı azami ölçülerde temin edilmelidir.
7. Olaya müdahale faaliyetleri için yapılacak risk değerlendirmesi dinamik risk değerlendirmesi olmalıdır.
8. İtfaiyecilere gerekli kişisel koruyucu donanımlar temin edilmeli, itfaiyeciler de bunları kuşanmadan faaliyet yapmamalıdır.
9. Örnek olarak tehlikeli madde olaylarına müdahale edeceklerin buna uygun kişisel koruyucu donanımları temin edilmeli ve kullanılmalıdır.
10. Tehlikeli maddelerden etkilenen itfaiyeciyi olay yerinde temizleyecek imkan oluşturulmalıdır.

İtfaiyecilerin İş Sağlığı ve Güvenliği

11. İtfaiyecilere temel iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmelidir.
12. İlave olarak yapılacak spesifik tehlikeli iş ve kullanılacak spesifik tehlikeli ekipman ve araç için gerekli iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmelidir.

Yangın Yeri Dinamik Risk Değerlendirmesi

Her ne kadar yangın tipleri kategorize edilmiş olsa da her yangın diğerlerinden farklıdır.

Olayı yöneteceklerin bilgi ve tecrübeleri ile karşılaşılan yangına müdahale teknikleri değerlendirilirken, yangın yerindeki olası ve gelişebilen tehlikeler de dikkate alınarak dinamik risk değerlendirilmesi yapılmalı ve kabul edilebilir güvenli çalışma koşulları oluşturulmalıdır.

İtfaiyecinin Güvenlik Felsefesi

“Kurtarılacak hayatlar için, bütün önlemleri alarak hayatımızla ilgili risk alabiliriz.

Kurtarılacak değerli mallarla ilgili, bütün önlemleri alarak hayatımızla ilgili çok düşük risk alabiliriz.

Kaybedilmiş hayatlar ve taşınmaz mallar için hayatımızla ilgili risk almayız”

şeklinde olmalıdır.

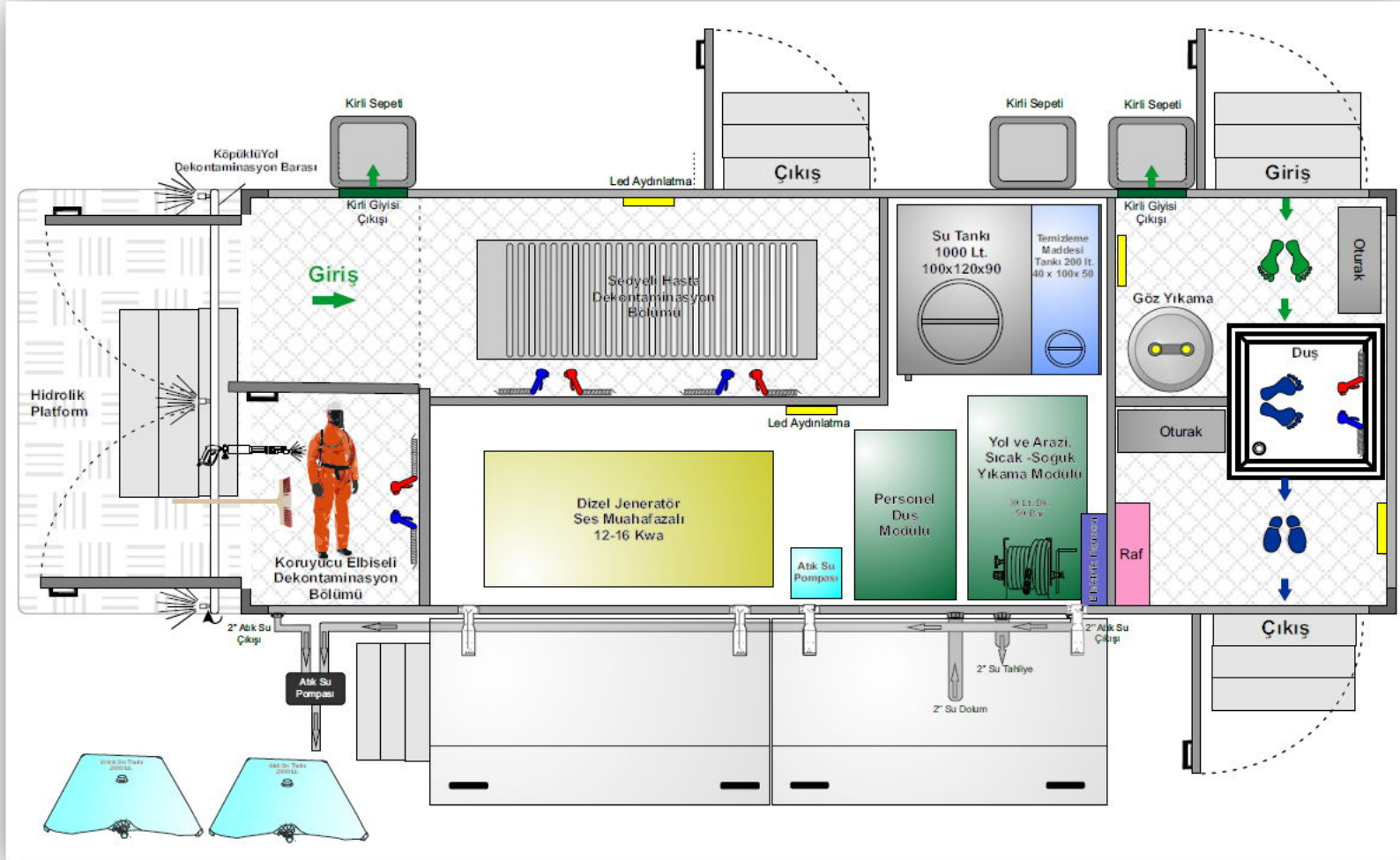
Şoförlük için Psikoteknik Test ve Eğitim

İtfaiye araçlarının çoğu yüksek metrajlı, ağır tonajlı ve teknolojik donanımlı araçlardır. Bu araçları kullanacakların öncelikle psikoteknik eğitimleri ve testleri periyodik yapılmalıdır.

Bu araçların her birini sürmek ve bu araçla fonksiyonel faaliyet yapabilmek için yeterlilik eğitimleri başarıyla tamamlanmalıdır.

Personel, araç ve kazazede açısından olası riskler değerlendirilmelidir.

Mobil Dekontaminasyon Aracı

İtfaiye Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmalarında Pratik Bilgiler

TEŞEKKÜRLER

İtfaiye Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Çalışmalarında Pratik Bilgiler

Abdurrahman İnce

*İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İtfaiye Daire Başkanlığı
İtfaiye Eğitim Merkezi Amiri*